

AHLAK
BİLGİ
ÜRETİM

Bilgilendirici ve Hikâye Edici Metin Yönüyle Çocuk Gezi Kitapları: Gülten Dayıoğlu Örneği

M. Halil Sağlam | ORCID: 0000-0001-7557-7021 | mhalil.saglam@gmail.com

Siirt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitim Ana Bilim Dalı, Siirt, Türkiye.

ROR ID: <https://ror.org/05ptwtz25>

Özet

Gezi kitapları, okurlarını, tarihi, coğrafi ve kültürel konularda bilgilendirmeyi amaçlayan edebî türler arasında yer alır. Türün bilgilendirici ve hikâye edici olmak üzere iki yönü bulunmaktadır. Kitaplar bilgilendirici olma yönüyle nesnel; hikâye edici olma yönüyle öznel olma özelliğine sahiptir. Gezi türü Türkçe dersi öğretim programlarında sadece nesnel yönü dikkate alınarak bilgilendirici metin türlerine dâhil edilmiştir. Fakat türün zaman ve mekâna bağlı olarak öznel anlatımlar da içerdiği görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında türün karma metinler adı altında farklı bir metin türüne dâhil edilebileceği söylenebilir. Bu çalışmada gezi kitaplarının bilgilendirici ve hikâye edici yönü incelenmiştir. Kitapların bilgilendirici yönünde nesnel anlatımlar; hikâye edici yönünde ise öznel anlatımlar incelenmiştir. Çalışmanın temel amacı gezi kitaplarının nesnel ve edebî yönünü ortaya çıkarmaktır. Nesnellikle aktarılan bilgilerin gerçek kaynaklarla uyumlu olup olmadıkları; edebîlikte ise bilgi aktarımı sırasında kullanılan söz sanatları ve söz estetiği incelenmiştir. Türk edebiyatında çocuklar için kaleme alınmış sınırlı sayıda gezi kitabı bulunmaktadır. Söz konusu kitapların bilgilendirici olmalarının yanında edebî özellikler taşıyıp taşımadıkları tartışma konusudur. Çalışmanın bu anlamda alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışma Gülten Dayıoğlu'nun gezi kitaplarıyla sınırı tutulmuştur. Yazarın çocuk edebiyatı alanında en çok okunan yazarlar arasında olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla araştırma materyali olarak Gülten Dayıoğlu'nun gezi kitaplarının seçilmesinin doğru bir karar olacağı düşünülmüştür. Çalışmadan çıkan sonuca göre Gülten Dayıoğlu'nun gezi kitapları bilgilendirici ve edebî olma özelliklerine sahiptir. Geziliş görülen yerlerin anlatımlarında nesnel ve öznel olmak üzere iki anlatım tarzı kullanılmıştır. Ülkelerin coğrafi ve tarihi özellikleri anlatılırken nesnel dilin, gezi sırasında yaşanan duygu ve düşünceleri yansıtmak için ise öznel dilin kullanıldığı dikkat çekmektedir. Kitaplarda kullanılan nesnel dilde ise daha çok sayısal verilerden yararlanıldığı ve kaynak gösterilerek bilgi aktarımının yapıldığı görülmektedir. Söz konusu sayısal verilerin ve bilgilerin geneli akademik ve resmi kaynaklarla örtüşmeyle birlikte bir kısmı örtüşmemektedir. Dolayısıyla kitapları okurken nesnel bilgilerin akademik ve resmi kaynaklarla karşılaştırılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: gezi türü, Gülten Dayıoğlu, hikâye edici metin, bilgilendirici metin

Atıf Bilgisi

Sağlam, M. H. (2025). Bilgilendirici ve Hikâye Edici Metin Yönüyle Çocuk Gezi Kitapları: Gülten Dayıoğlu Örneği. *Uluslararası Filoloji Bengü*, 5(1), 38-71.

<https://doi.org/10.62605/ufb.1621231>

Geliş Tarihi	16.01.2025
Kabul Tarihi	06.02.2025
Yayın Tarihi	28.05.2025
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Tarafı Köreleme
Benzerlik Taraması	Yapıldı – intihal.net
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı ve Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.
Etik Beyan	Bu çalışma, etik kurul izni gerektirmeyen nitelikte olup kullanılan veriler literatür taraması/yayınlanmış kaynaklar üzerinden elde edilmiştir. Çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Dizinleme Bilgisi	ERIH PLUS, MLA, ProQuest Ulrich's Periodicals Directory, EBSCO - Central & Eastern European Academic Source (CEEAS), Linguistic Bibliography, DOAJ: Directory of Open Access Journals

AHLAK
BİLGİ
ÜRETİM

ULUSLARARASI
FİLOLOJİ
BENGÜ

Children's Travel Books in Terms of Informative and Narrative Text: The Sample of Gülten Dayıoğlu

M. Halil Sağlam | ORCID: 0000-0001-7557-7021 | mhalil.saglam@gmail.com

Siirt University, Faculty of Education, Department of Turkish and Social Sciences Education, Department of Turkish Education, Siirt, Türkiye.
ROR ID: <https://ror.org/05ptwtz25>

Abstract

Travel books are among the literary genres that aim to inform their readers about historical, geographical and cultural issues. The genre has two aspects: informative and narrative. Books are objective in that they are informative and subjective in that they are narrative. The travel genre has been included in the informative text genres in Turkish language course curriculum by considering only its objective aspect. However, it is seen that the genre also includes subjective narratives depending on time and space. From this point of view, it can be said that the genre can be included in a different text type under the name of mixed texts. This study examines the informative and narrative aspects of travel books. Objective narratives were examined in the informative aspect of the books and subjective narratives were examined in the narrative aspect. The main purpose of the study is to reveal the objective and literary aspects of travel books. Whether the information conveyed objectively is compatible with real sources or not, and in literature the rhetoric and verbal aesthetics used during the transfer of information were examined. There are a limited number of travel books written for children in Turkish literature. It is a matter of debate whether the books in question have literary features in addition to being informative. It is thought that the study will contribute to the field in this sense. This study is limited to Gülten Dayıoğlu's travel books. It is known that the author is among the most read authors in the field of children's literature. Therefore, it was thought that choosing Gülten Dayıoğlu's travel books as research material would be a correct decision. According to the results of the study, Gülten Dayıoğlu's travel books have the characteristics of being informative and literary. Two narrative styles, objective and subjective, were used in the narration of the places visited and seen. It is noteworthy that objective language is used to narrate the geographical and historical features of the countries, and subjective language is used to reflect the feelings and thoughts experienced during the trip. In the objective language used in the books, it is seen that numerical data are mostly utilized and information is conveyed by citing sources. While most of the numerical data and information in question coincides with academic and official sources, some of them do not. Therefore, while reading the books, objective information should be compared with academic and official sources.

Keywords: travel genre, Gülten Dayıoğlu, narrative text, informative text

Citation

Sağlam, M. H. (2025). Children's Travel Books in Terms of Informative and Narrative Text: The Sample of Gülten Dayıoğlu. *International Journal of Philology Bengü*, 5(1), 38-71.

<https://doi.org/10.62605/ufb.1621231>

Date of Submission	16.01.2025
Date of Acceptance	06.02.2025
Date of Publication	28.05.2025
Peer-Review	Double anonymized - Two External.
Plagiarism Checks	Yes – intihal.net
Conflict of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & Licence	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.
Ethical Statement	This study does not require ethics committee approval, as the data used were obtained from literature review/published sources. It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Indexing Information	ERIH PLUS, MLA, ProQuest Ulrich's Periodicals Directory, EBSCO - Central & Eastern European Academic Source (CEEAS), Linguistic Bibliography, DOAJ: Directory of Open Access Journals

Giriş

1. İlgili Kavramlar

1.1. Hikâye Edici Metin

Hikâye edici metin, yaşanmış veya yaşanması muhtemel olan bir olayın yer, zaman ve şahıslara bağlı olarak anlatımını ifade eden bir kavramdır. Türkçe dersi öğretim programlarında (2019, 2024) çizgi roman, fabl, karikatür, mizahi fıkra, masal, efsane, destan, öykü, roman ve tiyatro hikâye edici metin türleri arasında yer almıştır. Ders kitaplarında yer alan hikâye edici metinler, öğrencilerin dört temel dil becerilerini geliştirmenin yanında onlara iyilik, yardımseverlik, doğruluk ve adalet gibi evrensel değerleri de telkin etmeyi amaçlamaktadır. Yapılan telkinler genelde hikâyenin içine sindirilmekte ve örtük mesajlar hâlinde verilmektedir. “Hikâyenin ana fikri, olayların sebebe dayalı sıralanışı, hareketler ve durumların içerisinde gizlidir” (Dönmez ve Yazıcı, 2006:139). Öğrenciler okudukları hikâyenin bir ana fikri olduğunun farkındadırlar ve bu ana fikri ortaya çıkarmanın gayreti içerisindeyler. Hikâye edici metinlerin kendi içerisinde tutarlı olan ortak bir yapıları vardır. Bu tür metinler yer, zaman, şahıs kadrosu, ana fikir ve sebep sonuç ilişkisi içeren oldukça sağlam yapıya sahiptir (Horiba, 2000: 228). Okuyucunun kelime dağarcığı, metne duyduğu ilgi, metni okuma sırasındaki motivasyonu ve amacı metnin yapısını çözümlemede önemli rol oynar. Hikâye edici metinlerde genellikle betimleme ve öyküleme anlatım teknikleri kullanılır. Anlatımlarda mümkün olduğu ölçüde söz sanatlarından, deyim ve atasözlerinden, metinler arasılık ve söz estetiğinden yararlanılmaktadır. Hikâye edici metinlere öznel yaklaşım hâkimdir.

1.1.1. Öznellik

Öznellik doğruluğu ve yanlışlığı kişiden kişiye değişen, kesinliği tartışılan ve yorumlanmaya açık bir anlatım biçimidir. Anlatımda bir yaklaşım tarzı olan kavram “kendisi ile kendisi olmayan arasındaki ayrımın farkında olma hali” şeklinde tanımlanır (Ünver, 2014: 58). Öznellik hikâye edici metinlerde ne derece makbul ve geçerliyse bilgilendirici metinlerde o derece itibarsız ve geçersizdir. Ünver’in (2014: 59) ifadesiyle “Bilim adamlarının kendi inanç sistemleri doğrultusunda hareket etmeleri anlamına gelen öznenin, elde edilen veriyi çarpıttığı, böylece de onun geçerliliğini azalttığı düşünülür.” Öznellikte kişilerin kendilerine özgü bir üslubu ve olaylara karşı bir yaklaşım tarzı vardır. Kavrama edebî çerçevede bakıldığında öznenin her yazar ve şair için

farklı özellikler gösteren estetik bir yargı olduğu görülür. Öznellik bu anlamda yazar ve şairlerin metne yansıttıkları öznel üsluplarıdır. Öznel üslubu kullanan yazarlar anlatımlarında aslında kendi iç dünyalarını, kişisel deneyimlerini ve bireysel değer yargılarını öne çıkarırlar. Bu tür yazılarda objektiflikten ziyade, kişisel yorumlar, duygu ve düşünceler ön plana çıkmaktadır. Yazarlar konuyu kendi duygu ve düşüncelerine göre işler; olayları o anki ruh hallerine göre yorumlar ve genelde ben dilini kullanırlar. Amaçları söz estetiğinden mümkün olduğunca yararlanıp okur üzerinde estetik bir heyecan uyandırmaktır. Hikâye edici metinlerde olayların akışına müdahale ederek açıklamalarda bulunmak ve okuru yönlendirmek için yorumlar yapmak öznel üslubun en tipik özelliğidir.

1.1.2. Edebîlik

Edebîlik, yazılı ve sözlü anlatımlardaki akıcılığı, veciz söylemleri ve estetiği karşılayan bir kavramdır. Önal'ın (2008: 26) tespitlerine göre edebî dil günlük dilin ahenkli ve imgesel kullanımı olarak ortaya çıkar “günlük dilde, ‘fecir görüldü, şafak söktü, güneş doğdu’ vb. ifadeler, birçok mesajın yanında temel olarak konuşma ve haber işlevini yerine getirir. ‘Çok yorgun olduğum bir gece sonunda şafak söktü’, cümlesi, günlük konuşma dilinde yine bir haber değeri taşır. ‘Yorgun gözümün halkalarında/Güller gibi fecr oldu nümâyân’, ifadesi ise birçok fonksiyonunun yanında, edebî dil’in özelliklerini barındırır.” Dolayısıyla edebîlikte ahenkli, ritmik imgesel ve özgün bir söylem vardır. Edebîlikte sanatçının özgünlüğü ve üslubu birinci derecede önemlidir. Sanatçı gerçek bir olaydan söz etse bile onu kendine özgü üslubuyla anlatır ve ona estetik bir değer katar. Sanatçının kendisine özgü üslubu aynı zamanda edebî yönünün niteliğini gösterir. Kendisine özgü bir söylemi ve anlatım tekniği olan yazar ve şair her zaman için edebî anlamda nitelikli bir şahsiyet olarak görülür. Dolayısıyla edebîliğin en önemli esası özneliktir. Çünkü sanatçı aynı şekilde algılanan estetik hazzı kendisine özgü üslubu veya el becerisiyle dile getirebilen şahsiyettir. Nitekim Orhan Okay da (2003) edebî eserlerin nesnel olma özelliklerinden çok öznel olma özelliklerine dikkat çeker.

Edebîlikte yazar ve okuyucu arasında iletişimi sağlayan müsterek bir söylem dokusu vardır. Okurda estetik bir heyecan oluşturmaya gereken bu doku üslup, kelime serveti, kelime bağlantıları, iç ahenk, konunun ele alınış biçimi ve metnin kurgusundan oluşur (Wellek ve Warren, 1983). Mehmet Kaplan’a (1991) göre edebîlik, yazar ve şairlerin sanatçı kimliğini tanımlayan bir kavramdır. Yazar ve şairlerin eserlerinde kullandıkları anlatım teknikleri, kelimeler ve cümle yapıları doğrudan doğruya edebî yönlerini yansıtır. Gürsel Aytaç’a (1999) göre ise edebîlik

bir metnin biçim, içerik ve üslup açısından uyumlu olmasıdır. Dolayısıyla yazar ve şairlerin göz önünde bulundurmaları gereken en önemli husus söylemlerindeki ahenktir. İsmail Çetişli ise (2008) edebîliğin sadece biçim, içerik ve üslupla sağlanamayacağını bunların yanında özgün anlatımların da edebîlikte asıl olduğunu dile getirir. Bingöl'ün tespitlerine göre “Genel olarak bir metnin edebiyat olarak değerlendirilebilmesini olanaklı kılan estetik unsura edebîlik adı verilir. Edebiyatın malzemesi olan dilin mecaz, alegori, eğretileme, ironi gibi vasıtalarla estetik bir etki bırakacak şekilde kullanılması edebîlik olarak kabul görür” (2020: 129). Bingöl makalesinde bir metnin edebîliğini kurmaca olmasına, özgünlüğüne, metinselliğine ve yabancılaşan diline bağlar.

Edebîlik kavramı eleştiri kuramlarına göre farklı açılardan değerlendirilir. Rus biçimcilerine göre bir metin dış yapıya bağlı olarak estetik ve edebî değer taşır. Kuram temsilcilerine göre edebî bir metin tıpkı bir makina parçası gibi tertipli, düzenli ve ölçülü olmalıdır. Metnin değerini oluşturan dil ve dil ile sağlanan ritim eserin yapısal unsurlarını oluşturur. Biçimcilerde edebî bir söylemde bulunan kişinin kurguyu nasıl sağladığı, dil ve şekil unsurlarını hangi amaçla kullandığı incelenir. Edebîlik kavramı hakkında görüş belirten bir başka kuram ise yapısalcı eleştiri kuramıdır (Kolcu, 2008). Yapısalcı eleştiri kuramında edebîlik doğrudan doğruya kelime estetiği ile ilgili bir kavramdır. Kelimenin anlam derinliğiyle birlikte ahenkli ve veciz olması önemsenir. Yansıtma kuramına göre ise edebîlik anlatımdaki saflık ve sadeliktir. Metin veya söz gerçeği ne kadar doğru ve saf olarak anlatıyorsa o kadar değerlidir. Sosyolojik eleştiri kuramında edebîlik sosyal gerçekliğe bağlıdır. Söylem ne derece sosyal hayattan izler taşıyorsa o derece edebî kabul edilir. Anlatımcı eleştiri kuramına göre ise edebîlikte asıl olan duygu aktarımıdır. Bu kurama göre yoğun duygular içeren anlatımlar edebî nitelik kazanır. Bir söylem anlatıcının duygu yoğunluğunu ne derece ortaya çıkarırsa o derece edebî sayılır. Edebîlik, alımlama estetiği kuramına göre metindeki anlamlı boşluklardır. Okurun metni veya sözü anlamlandırma becerisine bağlıdır. Bu kurama göre edebîlik anlatılardaki boşlukların niteliğine bağlıdır. Anlatıcı metinde veya söylemde muhatabın doldurabileceği boşluklar bırakır. Burada edebîlik anlatılardaki boşlukların tutarlı ve mantık kuralları çerçevesinde doldurulmasına bağlıdır. Edebîlik kavramını değerlendiren bir başka kuram “Yeni Eleştiri Kuramı”dır (Moran, 2003). Bu kurama göre edebîlik dilin şiirsel, ahenkli ve yapısal açıdan ölçülü ve uyumlu olmasıdır. Bu kuramların dışında edebîlik kavramını farklı açılardan yorumlayan olgusal eleştiri kuramı, pozitivist eleştiri kuramı, fenomenoloji kuramı, metinler arası ilişkiler kuramı ve dış eleştiri kuramı gibi kuramlar bulunmaktadır.

Yapılan tüm değerlendirmeler sonucunda bir metnin edebiliği şu özelliklere bağlı olarak belirlenebilir:

1. Sanatlı söylem: Veciz söylem, söz sanatları, atasözü ve deyimlerle yapılan anlatım.
2. Metinler arasılık: Farklı metinlerle ilişki kurmaya dayalı anlatım.
3. Ahenkli, ritmik anlatım: Vezinli, kafiyeli, secilî veya aliterasyona dayalı anlatım

1.1.3. Metinler Arasılık

Metinler arasılık yazılı anlatımda birbiriyle ilişkili duygu ve düşünceleri karşılayan bir kavramdır. Kavram “*dil ve düşünce beraberliğinin somut verisi olarak*” (Bulut, 2022: 449) edebî metinlerin en önemli yapı taşlarından biridir. Bu kavram hakkında geliştiren eleştiri kuramıyla edebî metinlerin farklı metinlerle ilişkisi incelenebilmektedir.

Metinler arasılık yazar ve okur odaklı bir eleştiri kuramıdır. Yazar, daha önce okuduğu bir metinle o an için kurguladığı metin arasında bir anlam ilişkisi kurarak aktarımda bulunur. Okurlar da okuma düzeyleri yeterliyse metinler arasındaki bu anlam ilişkisini çözerek veya metne aktarılmayan daha önce okudukları bir metinle anlam ilişkisi kurarak bu metni yorumlarlar. Nitekim alımlama estetiğine göre de bir metin ile daha önce veya daha sonra kaleme alınan bir metin arasındaki kurulan anlam ilişkisi metinler arasılıktır (Aktulum, 2011; Arak, 2012). Özellikle okurların çocukluk dönemlerinden itibaren metinler arası ilişki kurma becerilerine sahip olmaları oldukça önemlidir. Çünkü çocuk okurlar, metinler arası ilişki kurduklarında okumanın estetik hazzını alır “bilinçli okur” sınıfına dâhil olurlar. Dolayısıyla Türkçe ders kitaplarında çocukların metinler arası ilişki kurma becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlikler yer almaktadır. Etkinliklerde çocukların o derste okudukları metinle daha önceki derslerde okudukları metinler arasında ilişki kurmaları istenmektedir.

1.2. Bilgilendirici Metin

Bilgilendirici metinler okuyucuların düşünme ve tartışma becerisini geliştirerek onları herhangi bir konuda bilgilendirmeyi veya bir konuda var olan düşüncelerini değiştirmeyi amaçlayan metin türleridir. Bilgilendirici metin kavramı Türkçe dersi öğretim programlarında (2019, 2024) anı, günlük, makale ve gezi yazısı gibi okurlara bilgi vermek amacıyla kaleme alınan metinler için kullanılmaktadır. Programlara göre sınıf düzeyi arttıkça metin türlerinin sayısı ve çeşidi de artmaktadır. Bu

tür metinler muhakkak surette sosyal, beşeri veya fen bilimleri ile ilgili birtakım ansiklopedik bilgiler içerirler. Metnin okur üzerindeki etkisi “hem okuyucunun bilgi birikimine hem de metin üreticinin seçtiği sözcüklere ve anlatım biçimine bağlıdır” (Karademir & Çetin, 2023: 108). Bilgilendirici metinlerde ağırlıklı olarak açıklayıcı anlatım tekniği kullanılır. Açıklamaların okurlar tarafından daha kolay anlaşılmasını sağlamak ve inandırıcılığını arttırmak için de örneklendirme, sayısal verilerden yararlanma, karşılaştırma, benzetme, tanık gösterme ve tanımlama gibi düşünceyi geliştirme yöntemlerine müracaat edilir. “Okurun bilgi dağarcığını geliştirmek ve gerçek yaşamda kullanılabilecek bilgilerin sunulması sebebiyle sözcükler gerçek anlamıyla kullanılır” (Baki, 2020: 2013). Anlatımlarda daha çok özlü ve teknik kelimelerin kullanılmasına dikkat edilir. Kısa ve özlü anlatım söz konusudur.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında yayımlanan Türkçe Dersi Öğretim Programında (MEB, 2024a; MEB, 2024b) da bu tür metinlerde açıklayıcı, kronolojik, karşılaştırmalı, zıt, sebep ve sonuçlu, problemli ve çözümlü sunumların yapılması önerilmektedir. Programda bu tür anlatım teknikleriyle öğrencilerin bilgilendirici metin yazma becerilerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Nitekim 2024 Türkçe dersi öğretimi programında öğrencilerin bu alandaki becerilerini geliştirmek için öğretici metin türlerinin artırıldığı görülmektedir. 2019 programında 14 farklı bilgilendirici metin türüne yer verilmişken 2024 programında 29 farklı bilgilendirici metin türü yer almaktadır (Memiş & Kalyoncu, 2024: 187). Her iki program karşılaştırıldığında yeni programa “yönerge metni”, “aforizma/motto”, “ilk gösterim filmi (fragman)”, “spotu (duyuru)”, “Grafik simge” gibi yeni bilgilendirici metin türlerinin girdiği görülmektedir (MEB, 2024b). Programa yeni dâhil edilen bu türler diğer türlerde olduğu gibi programda sınıf düzeylerine göre yer almaktadır. Yeni programda bilgilendirici türler açısından önemli değişikliklerin yapıldığı görülürken şiir ve hikâye edici metin türlerinde önemli bir değişikliğin olmadığı tespit edilmiştir. (Memiş & Kalyoncu, 2024: 187). Bilgilendirici metinlerde yazar, farklı konulardaki fikirlerini okuyucusuyla paylaşmayı ve onun da bu konularda bilgi sahibi olmasını ister. Bu tür metinlerde yazar sade, açık, anlaşılır ve sanatsız bir dil kullanmayı tercih eder. Burada yazarın temel amacı sanat yapmak değil okuyucuyu bilgilendirmektir (Alan, 2021: 192). Verilen bilgilerin de gerçek ve bilimsel olabilmeleri için nesnel değer taşımaları gerekmektedir. Nesnellik bilgilendirici metinlerin temel özelliği sayılmaktadır.

1.2.1. Nesnellik

Nesnellik, sözlü ve yazılı anlatımlarda bir yaklaşım tarzıdır. Amaç bilgilerin objektif verilere bağlı kalınarak olduğu gibi aktarılmasıdır. Nesnel yaklaşımda anlatıcının duygu, düşünce beklenti ve çıkarları söz konusu olamaz. Yapılan tasvirlerde, aktarılan bilgilerde gerçek olduğu gibi aktarılır. Bunun için de anlatımlarda ağırlıklı olarak tanımlama, tanık gösterme, örneklendirme ve sayısal verilerden yararlanma söz konusudur. Nesnellikte, “bir konu veya olay hakkında kişisel duygularımıza, grupsal eğilim ve çıkarlarımıza göre değil, herkes için bağlayıcı olan genel ilkelere göre düşünme”, karar verme ve eylemde bulunma esastır (Özlem, 2008: 187). Bu da adalet, hakkaniyet, doğruluk ve güvenilirlik gibi erdemler için bir ön şattır. Nesnellikte anlatıcı, tüm inanç sistemlerinden, tecrübelerinden ve eğilimlerinden arınmak zorundadır (Fay, 2005: 275). Anlatıcı bunlardan arınmadığı sürece duygu ve düşüncelerinde öznel bir yaklaşım sergilemiş olur. Nesnellikte obje, konu, olay veya olgudaki özellikler bilgidaki nesnelliğin teminatı olma özelliğine sahiptir (Köktürk, 2006: 92). Dolayısıyla makale, bildiri, panel, forum veya biyografi gibi bilimsel içerikli anlatımlarda nesnel yaklaşım ön plandadır. Anlatımlardaki öznel yaklaşımlar bilginin güvenilirliğini ve geçerliliğini doğal olarak azaltır.

1.3. Çocuk Edebiyatında Gezi Türü

Gezi türü klasik Türk edebiyatında seyahatname adı verilen edebî türün Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatındaki karşılığıdır. Tür, Arapça “seyahat”, Farsça “nâme” kelimelerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulan seyahatname sözcüğünün karşılığı olarak Türkçe “gez-“fiiline getirilen fiilden isim yapım ekiyle oluşturulmuştur. Türkçe Sözlüğe göre sözcük şehirler veya ülkeler arasında yapılan uzun yolculuk anlamına gelmektedir (Akalın, 2011: 940). Kavcar ve Oğuzkan’ın tanımına göre ise (1999) gezi türü “bir yazarın gezdiği, gördüğü ve incelediği yerlerden edindiği bilgi, görgü ve izlenimleri yansıtan yazı”lardır. Yazarlar yurt içi veya yurt dışı seyahatlerinde gezip gördükleri ilginç yerleri genelde gezi ve anı türünü kullanarak kaleme alırlar. Türün en önemli özelliği üslubun edebî, “yalın ve samimi” (Aktaş & Gündüz, 2003: 182), içeriğin bilgilendirici ve ilgi çekici olmasıdır. Gezi yazıları gezilip görülen yerlerin hem coğrafi ve tarihî özellikleri hakkında bilgi verirken hem de sosyal ve kültürel yaşantıları hakkında da bilgi verir. Bu açıdan tarih, coğrafya ve halk bilimi açısından zengin içeriğe sahiptir. Gezi yazarı, bir şair, öykü veya roman yazarı olabileceği gibi bir bilim insanı da olabilir. Burada asıl olan yazarların kullandıkları üslubun hem edebî hem de bilgilendirici olmasıdır. Anlatılan olaylar, tasvir edilen mekânlar veya verilen bilgiler sadece gerçekleri yansıtan bilgilerden ibaret olursa o zaman kaleme alınmış metin bir rapor, bilimsel

bir yazı veya bir ansiklopedi maddesi olur. Gezi yazılarında kurgu ve gerçek iç içedir. Yazarlar gezi sırasındaki izlenimlerini birinci şahıs ağzından ve gözlem yeteneklerini kullanarak aktarırlar. Yazılarda hedef okur kitlesine göre farklı anlatım teknikleri ve anlatımları destekleyen görsel tasarımlar kullanılmaktadır.

Çocuklar için hazırlanmış gezi yazıları yetişkinliklere yönelik kaleme alınmış gezi yazılarından içerik ve dış yapı açısından doğal olarak farklıdır. Bu konuda araştırmacı yazarların birbirine benzer görüşleri bulunmaktadır (Dilidüzgün, 1996; Yörükoğlu, 1997; Neydim, 2003; Sever, 2007; Oğuzkan, 2003; Sever, 2015; Dayıoğlu, 2023). Kaynaklardan çıkan toplu sonuca göre çocuk gezi yazılarında dil ve anlatım sade ve akıcı olmalıdır. Anlatımlarda mekân ve obje tasvirleri çocuk okurların ilgisini çekebilecek renkli resim ve fotoğraflarla desteklenmelidir. Ayrıca çocukların ilgi ve merakını canlı tutabilmek için anlatımlarda açıklayıcı anlatım tekniğinin yanında öyküleyici ve betimleyici anlatım tekniklerinin kullanılması gerekmektedir. Yazarlar bilgi vermek amacıyla kullandıkları üsluplarında nesnel olmalı, öznelliğe sadece yorumlamalarında yer vermelidirler.

Türk edebiyatında çocuklara yönelik gezi türündeki eserler uzun yıllar ihmal edilmiştir. Gülten Dayıoğlu da bu konudaki eksikliği “Gerçekten, ‘Gezi türü’ kitaplarının dünya edebiyatında önemli bir yeri vardır. Ülkemizde henüz özellikle çocuk ve gençlik kesimi için özgün ve taze izlenimlerle örülmüş, gezi kitapları yok” (OÖY, 2023: 7) cümleleriyle açıkça dile getirmiştir. Çocuklar için hazırlanmış ilk gezi kitapları genelde yetişkinlere yönelik kaleme alınmış gezi kitaplarının sadeleştirilmesi veya Batılı çocuk gezi kitaplarının Türkçeye çevirisiyle olmuştur. Örneğin Mustafa Nihat Özön ile Nihat Örs 1925 yılında Seydi Ali Reis’in *Mirat-ül Memalik* adlı gezi kitabını *Hindeli’nden İstanbul’a* adı altında sadeleştirmiştir (Oğuzkan, 2013). Osa Johnsan’ın çocuklar için kaleme aldığı *Cennet Gölü: Filler, Arslanlar ve Goriller Arasında ile Yamyamlar Arasında* adlı çocuk gezi kitapları da 1944 yılına ait birer çeviri örneğidir. Türk edebiyatında çocuklar için yazılmış ilk gezi kitabı örneği Nejdîet Rüştü Efe’ye aittir. Nejdîet Rüştü, 1965 yılında *İstanbul Gezisi* adında bir kitap kaleme almıştır. Daha sonra *Can’ın İstanbul Gezisi* adı altında yayımlanan bu eserde bir çocuğun gözüyle İstanbul’un tarihî, kültürel ve coğrafi özellikleri tanıtılmaktadır. Bu ilk örnekten sonra çocuklara yönelik gezi kitaplarının zamanla arttığı görülmektedir. Özellikle Türkçe dersi öğretim programlarında her sınıf düzeyinde gezi türüne yer verilmesi ve çocuk edebiyatı alanında çalışmaları olan Gülten Dayıoğlu gibi yazarların bu konuda yönlendirici teşvikleri türün

gelişmesine önemli katkı sağlamıştır. Son yıllarda çocuklar için kaleme alınan gezi kitapları gerek içerik gerekse içeriği destekleyici fotoğraflar ve resimlerle çok daha niteliklidir. Çocuk edebiyatı yazarı Okan Okumuş'un *Latin Amerika-Alternatif Bir Gezi Rehberi*, Kerimcan Akduman ve Zeynep Sevde'nin *Dünyanın Öbür Ucunda Ne Var*, Saide Nur Dikmen'in *Gezgin Eşek'in Oyun Atlası*, Funda Aşkınoğlu'nun *Arda ile Paytak Uçakta*, *Dünyanın En Güzel Ülkesi*, Özge Altınok Lokmanhekim'in *Kemal'in Roma Günlüğü*, Lider Hepgenç'in *Kapodakya Eğlence Diyarı*, *Nemrut Oyunbaz Dağı* ve *Göbekli Tepe Oyun Parkı* adlı gezi kitapları yaş düzeyine göre renkli resimlerle tasarlanmış gezi kitabı örnekleridir.

Çocuk edebiyatında edebî türler, çocukların kişisel gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Çocuk edebiyatı ilkelerine göre hazırlanmış bir edebî tür çocukların hem bilgi ve birikimlerini arttırır hem de sanat anlayışını geliştirir. Edebî türler içerisinde özellikle gezi türünün bu noktada etki alanı daha geniştir. Çünkü türün bilgilendirici ve hikâye edici olması çocukların okuma veya dinleme esnasında ilgilerini canlı tutmaktadır. Çocuklar gezi yazılarını okuyarak hem farklı coğrafi ve tarihî mekânlar ve kültürler hakkında bilgi sahibi olmakta hem de yazarların anlatım tekniklerinden ve üsluplarından yararlanmaktadırlar. Çocuklar gezi türünde hazırlanmış bir kitabı veya metni okuduklarında aynı zamanda tarihî, edebî ve coğrafi içeriğe sahip olan bir eseri de okumuş olmaktadır. Dolayısıyla bu tür yazılar genel kültürü zengin, millî bilince sahip bilgili bireyler yetiştirmek için etkilidir (Maden, 2010). Çocuklara yönelik gezi kitaplarının farklı bileşenler ve değişkenler açısından incelenmesi türün hem gelişimine hem de okur kitlesinin artmasına katkı sağlayacaktır.

2. Çalışmanın Önemi ve Amacı

Literatürde çocuk gezi kitapları ile ilgili sınırlı sayıda akademik çalışma bulunmaktadır. Çalışmaların genelde akademik makale ve yüksek lisans tezi şeklinde olduğu görülmektedir. Kaya ve Ekiçi'ye ait makalede (2015) Gülten Dayıoğlu'nun gezi kitapları sosyal bilgiler öğretimi açısından incelemiştir. Çelik'e ait makalede (2019) gezi türünün sosyal bilgiler öğretimine olan katkısı araştırılmıştır. Dayıoğlu'nun gezi kitapları hakkında en çok dikkat çeken çalışmalardan biri de Tekşan, Ecem Akkaya ve Çinpolat'a (2019) aittir. Araştırmacılar Dayıoğlu'nun gezi kitaplarını "çocuklar için yazılan veya tavsiye edilen gezi yazılarında aranılması gereken niteliklere göre" incelemişlerdir. Gülten Dayıoğlu'nun gezi kitapları hakkında bir başka makale Türkyılmaz, Arı ve Arı'ya aittir. Makalede "Gülten Dayıoğlu'nun gezi kitaplarında farklı

ülkelerin ve kültürlerin çocuklara tanıtılmasına yönelik bilgilerin ve bu eserlerde Türkiye'ye ve Türk kültürüne ait unsurların belirlenmesi amaçlanmıştır" (2024: 1). Çocuk gezi kitapları konusunda ise üç tez örneği bulunmaktadır. Akkaya'ya ait tezde (2021), Cumhuriyet Dönemi'nde çocuklar için yazılmış on dört gezi kitabı içerik açısından incelenmiştir. Üçer'e ait tezde (2022) Türk edebiyatının seçkin beş yazarının gezi türü kitapları edebilik ve nesnellik açısından karşılaştırılmıştır. Bodur'a ait tezde ise (2024), çocuklar için yazılan gezi yazılarında bulunması gereken özellikler incelenmiş ve gezi yazılarıyla ilgili öğretmen-öğrenci görüşleri değerlendirilmiştir. Her üç tezde de Gülten Dayıoğlu'nun gezi kitapları araştırma materyali olarak seçilmiştir. Bu çalışmada da çocuk gezi kitaplarındaki edebilik ve nesnellik kavramları Gülten Dayıoğlu'nun gezi kitaplarıyla örneklenmektedir.

Çocuk gezi kitapları hem bilgilendirici hem de hikâye edici bir türdür. Kitaplarda gezilip görülen yerler anlatılırken açıklayıcı, öyküleyici ve betimleyici anlatım tekniklerinden yararlanılmaktadır. Bu açıdan kitaplardaki üslup hem nesnel hem de öznel. Bu çalışmada çocuk gezi kitaplarının nesnel ve öznel yönü araştırılmaktadır. Çalışmanın temel amacı gezi kitaplarının bilgilendirici olmanın yanında hikâye edici özelliklerinin de olduğunu ortaya çıkarmaktır. Çocuk gezi kitaplarına farklı bir bakış açısı getirmeyi amaçlayan çalışmanın alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3. Çalışmanın Sınırlılığı

Bu çalışma Gülten Dayıoğlu'nun gezi kitaplarıyla sınırlıdır. Çalışmada Gülten Dayıoğlu'nun tercih edilmesinin temel sebebi yazarın çocuk okurlar arasında daha çok gezi yazarı olarak tanınması ve çocuk edebiyatı alanında çok sayıda ödüle sahip olmasıdır. Nitekim yazarın *Kaf Dağının Ardına Yolculuk* eseri 1987'de Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Çocuk Edebiyatı Ödülü'ne layık görülmüştür. Yazar aynı zamanda 2004 yılında yapılan bir araştırmaya göre Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ilk ve ortaöğretim okullarında "en çok okunan yazar" unvanına sahip olmuştur (Bodur, 2024: 42). Gülten Dayıoğlu daha önce Belçikalı çocuk gezi kitapları yazarı Gilbert Delahaye'in *Martine* serisinin 16 kitabını *Ayşegül* adı altında Türkçeye uyarlamıştır. Dolayısıyla gezi türü hakkında bilgi ve deneyim sahibi olmuştur. Dayıoğlu'nun gezi türünde yayımlanmış 11 eseri bulunmaktadır. Yazar, bu eserleri 1970 yılından itibaren 116 dünya ülkesini gezerek tuttuğu notlardan derlemiştir. Eserlerde başta Amerika, Çin ve Avustralya olmak üzere dünyanın farklı bölgelerinde yer alan tarihî, coğrafî ve kültürel mekânlarla ilgili bilgiler yer almaktadır. Hedef kitlesi ilk ve ortaokul öğrencileri olan yazarın gezi

kitapları Türkçe ve sosyal bilgiler derslerinde yararlanabilecek kaynaklar arasında bulunmaktadır. Çalışmada kullanılan kitaplar kısaltmalarıyla birlikte şu şekilde belirlenmiştir:

Kafdağı'nın Ardına Yolculuk (KAY)

Okyanuslar Ötesine Yolculuk (OÖY)

Bambaşka Bir Ülke Amerika'ya Yolculuk (BBÜAY)

Efsaneler Ülkesi Çin'e Yolculuk (EÜÇY)

Kangurular Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk (KÜAY)

Kenya'ya Yolculuk (KY)

Mısır'a Yolculuk (MY)

Meksika'ya Yolculuk (MEY)

Hindistan'a Yolculuk ve Nepal Gezisi (HYNG)

Güney Pasifik Adalarına Yolculuk (GPAY)

Gizemli Buzullar Kıtası Antarktika ve Patagonya'ya Yolculuk (GBKAPY)

Dünyanın farklı ülkelerine yapılan yolculukların anlatıldığı bu gezi kitapları çocukları hem farklı coğrafi ve tarihî mekânlar hakkında bilgilendirmekte hem de çocukların okuma ve yazmaya karşı ilgilerini arttırmaktadır. Kitaplardaki anlatım çocukların ilgisini çekecek şekilde kurgulanmıştır. Anlatımlarda mekân tasvirlerinin sadece bilgiye dayalı nesnel cümlelerle yapılmadığı; tasvirlerin söz sanatları ve ritimli sözlerle akıcı ve edebî hâle getirildiği dikkat çekmektedir.

4. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi, araştırma kapsamındaki yazılı metinlerin titizlikle ve sistematik olarak incelenmesine dayalı bir nitel araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Çalışmada öncelikle konuyla ilgili bazı kavramlar hakkında açıklayıcı bilgiler verilmiştir. Çalışmada elde edilen veriler çalışmanın bulgular bölümünde değerlendirilmiştir. Kitaplardan elde edilen veriler çalışmanın hacmi düşünülmekle sınırlı tutulmuştur.

5. Bulgular

5.1. Gezi Kitaplarında Edebîlik

Araştırma kapsamında incelenen gezi kitaplarında anlatımı akıcı

ve etkili kılmak için çok sayıda edebî sanatın kullanıldığı görülmektedir. Edebî sanatlar, gezi yazılarının estetik değerini arttıran ve bu tür yazıları diğer bilgilendirici türlerden ayıran en önemli sözcük gruplarıdır.

Gülten Dayıoğlu, gezi anlatılarında sıklıkla söz sanatlarını kullanarak çocuk okurlarına bilgiyi aktarmanın yanında onlara estetik haz da kazandırmanın çabası içinde olmuştur. Yazar, özellikle yer, zaman, şahıs ve obje tasvirlerinde benzetme sanatından sıklıkla faydalanmış; çocukların gezilip görülen yerlerle ilgili algı gücünü arttırmaya çalışmıştır. İyi bir gözlem yeteneğine sahip olan yazar, çocuk okurlarına özellikle gibi edatını kullanarak somutlama yapar. Gittiği yerlerde sık sık çocuklara yönelik söyleşilere katılan Gülten Dayıoğlu, uyuşturucu konusunda verdiği bir konferansta çocukların anlayacağı bir üslupla “Bu kahrolası uyuşturucu, dünyayı ejderhanın ağzında fışkıran alev gibi sarmış ulaşabildiği insanları diri diri yakıp yok ediyor” (HYNG, 2018: 65: 131) der. Yazar bu ve buna benzer anlatımlarında “benzetme sanatı”nı sıklıkla kullanır:

“Bu demir kafesler, korkuluklar, adeta dantel gibi güzel desenlerle örülmüş” (KÜAY, 2017: 21).

“Otele dönerken, yollarda sel gibi akan insanların arasına katıldık” (KÜAY, 2017: 30).

“Merdiven gibi basamak basamak yükselen piramidin içine girmek, dışınatırmanmaktan daha zor” (MY, 2015: 53).

“Yalın yapılı bir türbe içinde, fildişi bir sanduka var. Karşıdan bakınca, çok sıradan bir gömüt gibi ama, iyice yaklaşıncı, fildişi oymaların görkemi göz kamaştırıyor” (MY, 2015: 15).

“Atrium, geminin kalbi gibi, tam orta yerde bulunuyor. Buraya saray merdivenleri gibi süslü merdivenlerle iniliyor” (GPAY, 2015: 39).

“Şerbetçiotu ya da üzüm bağları gibi desteklerle ayağa kaldırılıp birbirlerine sardırılmış” (GPAY, 2015: 47).

“O zaman gemimiz bana, ana kucağı ya da güvenli bir sığınak gibi geliyor”(GPAY, 2015: 54).

“Ev sahipleri, yaşlı olmalarına rağmen arı gibi çalışıyorlar” (GPAY, 2015: 65).

“Dağ gibi yığılıyor pazarın her yerinde” (GPAY,

2015:135).

“Mum gibi yerimizde oturmak zorundayız” (GPAY, 2015: 215).

“Masalar adeta tablolar gibi donatılmış” (GPAY, 2015: 37).

“Deniz çarşaf gibi. Gelgit olayı nedeniyle sular çekilmiş. Dev Hindistan cevizi ağaçları anıt gibi” (GPAY, 2015:163).

“Gökyüzü bir anda bulut gibi sineklerle kaplanıyor” (KÜAY, 2017: 22).

Dayıoğlu’nun söz sanatları içinde özellikle sık sık “teşhis” sanatını kullandığı dikkat çekmektedir. Çünkü “teşhis”, çocuk edebiyatında etkili bir söz sanatıdır. Çocuğun ilgisini çeker ve varlıkla özdeşleşim ilişkisi kurmasına katkı sağlar. Gülten Dayıoğlu, gezileri sırasında karşılaştığı farklı hayvan türlerini veya mekânları anlatırken çocukların anlayacağı bir üslupla teşhis sanatını kullanır. Yazar Avustralya’ya gittiğinde birbirleriyle uyum içinde yaşayan timsahları görmüş; onlara karşı duyduğu sempatiyi teşhis sanatını kullanarak anlatmıştır:

“Sadece yavru timsahlar özel havuzlarında dolanıp duruyorlardı. Davranışlarını dikkatle izleyince, onlarında çocuklar gibi yaramaz olduğunu gördüm. Durmadan birbirlerine sataşıyorlar. Arada dostça baş başa verdikleri de oluyor” (KÜAY, 2017: 54).

“Gece yarısı Kahire’ye ulaşıyoruz. İstanbul’umuz gibi hızla büyüyen bu kent, ölgün ışıklarıyla bizleri sakın sakın selamlıyor” (MY, 2015: 9).

“Hava kapalı. Gökyüzünün kaşları çatık” (GPAY, 2015:156).

“Dalgalar adı bilinmedik canavarlar gibi, kıyıdaki kayalara saldırıyor” (GPAY, 2015: 62).

5.2. Gezi Kitaplarında Betimleyici Anlatım

Gezi kitaplarında edebiliğin ikinci önemli ölçüsü betimleyici anlatım tekniğidir. Yazarın gezip gördüğü mekânları okuyucunun gözünde canlandırma becerisi üslubunun ve dil hâkimiyetinin zenginliğini gösterir. Yazar, Mısır, Afrika ve Hindistan olmak üzere birçok yurt dışı gezisinde ilginç gördüğü mekânları, insan tiplerini, hayvan çeşitlerini ve

hatta gelenek ve görenekleri okurun gözünde canlandırmak için ayrıntılarıyla tasvir eder. Yapılan tasvirlerde gerçeklik ile öznellik iç içe kullanılır.

Yazar, Avustralya'ya gezisi sırasında bölgeye özgü coğrafi şartlarda yaşayan koalaları gördüğü zaman şaşırır. Bir tür keseli memeli hayvan türü olan koalalar ağaçlarda yaşamakta ve farklı bitki türleriyle beslenmektedir. Sadece tapınağı tasvir ederken farklı özellikleriyle tasvir eder: “Koala, ayıya benziyor. Ama ayı değil deniliyor. Kürkünden kötü bir koku yayılıyor. Üstelik çok da utangaç bir hayvan. Ağaç dallarına sarılarak uyuyor. Yüzünü de hep ön ayaklarıyla saklamaya çabalıyor” (KÜAY, 2017: 27-28).

Mısır'a Yolculuk adlı gezi kitabında Nil Nehri'ni çocukların zihninde canlandıracak şekilde tasvir eder:

“Nil nehri, binlerce yıldır, Mısır'a hayat veren kutsal bir su olarak değerlendiriliyor. Yedi Afrika ülkesinden geçiyor. Üzerinde, irili ufaklı taşıtlarla çok amaçlı taşımacılık yapılıyor. Nil'in en görkemli görünümü Assuan'da. Dünya ünlü bir renk olan Nil yeşilini, kaynağında görmek çok çok etkileyici. Gerçekten Nil'in rengi, Nil yeşili, sözcüklerinden başka bir biçimde ifade edilemez. Öylesi özgün ve göz alıcı...” (MY, 2015: 10)

Dayıoğlu, Mısır yolculuğu sırasında Karnak Tapınağı'ndan da oldukça etkilenir.

“Tapınağın ana planına bakıyoruz. Yapılar T biçiminde yerleştirilmiş. Tapınağın çevresi yirmi metre yüksekliğinde duvarlarla çevrili. Büyük bölümü yıkılıp toprak altında kalan Karnak Tapınağı'nın ayakta kalan bölümü bile, insanı büyülemeye yetiyor. Hele sunak alanı!..” (MY, 2015: 32).

Yazar, *Güney Pasifik Adalarına Yolculuk* adı gezi kitabında gördüğü hayat ağacını dış yapı ve üzerinde bıraktığı etki yönüyle tasvir eder:

“Sonunda Hayat Ağacı'na geldik. Bahreyn'e gelen turistler, bu ağacı görmek istemiş. Çok büyük ya da gösterişli bir ağaç değil. Tülsü yapraklarla bezenmiş dallarıyla, süs ağaçlarını andırıyor. Yanına varınca, ilginç bir görünümle karşılaştık. Yaklaşık bir metre çapındaki, ana gövdeden çıkan kalın dallar, öylesine karmaşık biçimde birbirlerine dolanmışlar ki! Sanki

karşımıza soyut bir heykel duruyor. Bu dallar çevreye yayılarak, dev bir çadır oluşturmuş. Bazı dalların uçları, kuma batmış. Ağacın büyümesi hâlâ sürüyormuş. Hayat Ağacı halk arasında, Dilek Ağacı olarak anılıyor. İnsanlar bu ağacı, türbe gibi ziyaret ediyor. Ağaç zarar görmesin diye, demir parmaklıkla korumaya almışlar. Ağacın cinsini hiç kimse bilemedi. Rehberinde bu konuda bir bilgisi yokmuş...” (GPAY, 2015: 13)

Dayıoğlu, bu örnekte de görüldüğü gibi betimlemeler yaparak esere canlılık katmayı amaçlar. Kimi zaman da yazar, eserinde anlatım tekniklerinden yararlanır. Karşılaştırmalar yapar. Atasözü ve deyimler aracılığıyla anlatımını kuvvetlendirmeye çalışır. Bu kullanımlar anlatımı güçlendirici etki yapıp anlatılanı akıcı ve dikkat çekici kılar.

Yazar, Uruban Nehri'nin kıyılarında İnkalar döneminden kalan teras tarlaları okuyucularına tanıtmak isterken de tasvirler yapar: “Dik bir dağ yamacı düşünün. Bu yamacın bir yeri enine olarak kazılmış. Yirmi otuz metre genişliğinde bir düzlük elde etmiş. Bu düzlüğün alt tarafı, park taşını andıran taşlarla duvar örülerek, desteklenmiş. Böylece, dağ yüzeyinde, merdiven merdiven düzlükler oluşmuş (OÜY, 2017: 60).

5.3. Gezi Kitaplarında Atasözleri ve Deyimler:

Atasözleri ve deyimler, ait oldukları “toplumların bilgeliğini, deneyimlerini, dünya görüşünü ve anlatım gücünü” yansıtan (Aksan, 2006: 33) söz kalıplarıdır. Bilgi, birikim ve tecrübenin sonucunda söylenen bu tür ifade kalıpları az sözle çok şey anlatma özelliğine sahiptir. Atasözleri ve deyimlerin veciz anlamının dışında toplumların kültürel kodlarını yansıtma ve kültürünü aktarım gibi önemli bir özelliği de vardır (Bağcı, 2010: 91). Ayrıca günlük dil, atasözü ve deyim gibi “kalıplarla ve kurgusal bir yorumla edebî dile yaklaşır” (Önal, 2008: 27). Çocuklar için kaleme alınan gezi kitaplarının atasözleri ve deyimlerle zenginleştirilmesi çocukların ait oldukları toplumun kültürel değerlerini tanımaları için önemlidir. Araştırma kapsamında incelenen kitaplarda anlatımı güçlendiren, çocuğa göre soyut kavramları somutlaştıran anlatıma akıcılık kazandıran çok sayıda deyim tespit edilmiştir. Dayıoğlu, gezilerini kaleme alırken ara ara konuyla ilgili atasözleri ve deyimlerden yararlanmakta hedef okur kitlesini düşünerek de kullandığı atasözleri ve deyimler hakkında açıklamalarda bulunmaktadır. Yazar, *Mısır'a Yolculuk* adlı eserinde şu ifadeleri kullanır: “Biliyorsunuz, şöyle bir atasözü var: İnsanın alacası, içindedir. Bu gerçekten doğru. Atalarımız, bir insanı iyi tanıyabilmek için, onunla yolculuk yapmayı, içki içmeyi, kumar

oynamayı öneriyor” (MY, 2015: 8). Dayıoğlu’nun gezi kitaplarında özenle seçilmiş ve çocukların atasözü ve deyim kültürünü zenginleştirmeye yönelik bir üslubun kullanıldığı dikkat çekmektedir. Anlatımlarda kullanılan atasözleri ve deyimler anlam bütünlüğüne sahip ve birbirlerini destekler niteliktedir. Güney Pasifik adalarını anlatırken şöyle der: “... O yıllar, ekonomik yönden, zorda olduğumuz yıllardı. Daha doğrusu, hayata yeni yeni tutunmaya, kendi ayaklarımız üstünde durmaya çabaladığımız dönemlerdi. Cesaret, cehaletten gelir deyimi, doğru bir görüşü yansıtıyor. Şimdiki aklımız olsa, külüstür Taunus’la ve bir çocukla Avrupa yollarına çıkar mıydık?” (GPAY, 2015:11). Metinde geçen “hayata tutunmak”, “ayakları üstünde durmak”, “cesaret cehaletten gelir” ifadeleri çocuk gerçekliğine uygun anlatıma derinlik ve ebedilik katan atasözü ve deyim örnekleridir. Kitaplarda yaşanan ilginç olaylar anlatılmakta ve o olaylarla ilgili deyim veya atasözlerine vurgu yapılmaktadır. Örnekte de görüleceği gibi yazar çocukların yaşanan olayla ilgili duygularını anlamaları ve sözün etki gücünü arttırmak için bir atasözü kullanır: “Eşimle birlikte bir türlü sağlığımıza kavuşamadık. Akşam zar zor giyinip yemek salonuna gittik. Bedenim dökülüyor. Hiçbir şeyden tat alamıyorum. Atalarımız boşuna dememişler, her şeyin başı sağlık diye” (GPAY, 2015:142). Kullanılan atasözü yazarın yaşadığı ruh hâlini özetler niteliktedir. Yazar, gezip gördüğü yerlere ait tarihî, coğrafi veya matematiksel bilgiyi aktarırken anlatımı deyim ve atasözleriyle süsler:

“Ay Pramidi’ni geçip, Güneş Pramidi’ne doğru yürüyoruz. Bu yola ölüm bulvarı deniliyor. Elli metre genişliğindeki bu yol, bizi Güneş Piramidi’ne götürüyor. Bu piramit çok daha görkemli. Boyutları: 222 metreye 225 metre taban, 63 metre yükseklik. Söylendiğine göre, bu piramit için, bir milyon adet kübik taş kullanılmış. On bin işçi, on yıl çalışarak Güneş Piramidi’ni oluşturmuş. Elbette bu piramit de takvime dayalı bir yapı. Güneş ışınlarının eğik ve dik geldiği mevsimler, gün dönümler, aylar, günler haftalar, akıl almaz bir mimari incelikle piramide yansıtılmış” (MY,2017: 60).

Gülten Dayıoğlu’nun gezi kitaplarında tespit edilen diğer atasözü ve deyim örnekleri şunlardır:

“Uçak hareket ettiğinde, tepeden tırnağa *kulak kesilmiştim*. Her şeyi görmek, duymak, sormak, öğrenmek istiyordum. Bir solukluk sürenin bile boşa

geçmesine gönlüm razı değildi” (KDY, 2017: 9-10)

“Kimi gezginlerin ağzı pek sıkıdır. Güzel bir mal almışlardır. Akıllı biri dükkânın adresini sorar. Ağzı sıkı ser verir, sır vermez” (KÜAY, 2017:10).

“Geriye kalan bir avuç Kızılderili, kuş uçmaz kervan geçmez yerlere sürüldü” (KÜAY, 2017: 28).

“Sonunda çiftliğe ulaştık. Buranın sahipleri, orta yaşlı iki erkek kardeş. İkisi de çok cana yakın. Bizleri kırk yıllık dost gibi ağırladılar” (KÜAY, 2017: 38).

“Doğrusu, koca yılan avucumun içinde ve boynumda kıvıl kıvıl kıvranmaya başladığında tüylerim diken diken oldu” (KÜAY, 2017: 54).

“Öfke baldan tatlıdır” GPAY, 2015:17).

“Pasaport sırasını beklerken çevreye göz attım” (GPAY, 2015:19).

“Arkadaşların dediğine göre, gezginler arasında hastalık kol geziyormuş” (GPAY, 2015: 23-24).

“Yoksa insanın içi kararır” (GPAY, 2015: 30).

“İnsan bal yemekten bile usanır” (GPAY, 2015: 60).

“Kaşla göz arası mutfığa göz atıyorum” (GPAY, 2015: 64-65). “Ama diyorum, üzümünü ye bağını sorma!” (GPAY, 2015: 67). “Meramın elinden şeytan bile kurtulamaz” (GPAY, 2015: 92).

“Gösteri göz kamaştırıcıydı” (GPAY, 2015:143).

“Zor oyunu bozar derler ya, burada da oyun bozulmuş” (GPAY, 2015:147).

“Bizi buraya getiren şirket, ayakta uyuyor anlaşılan” (GPAY, 2015:180).

“Kim öle kim kala” deriz” (GPAY, 2015:181).

“Gelenler bu güzelliklere ulaşabilmek için, canlarını dişlerine takarak akıl almaz, çileli yolculuklara katlanmışlar” (GPAY, 2015:183).

“Yerli halk, yeni gelen gemicilerle de benzer dostluk bağları kurmak için, onları el üstünde tutup

şmartıyorlar” (GPAY, 2015:190).

“Zembereği boşanmış saat gibi, durmadan konuşan rehberimiz sonunda sustu”(GPAY, 2015:196).

“On altı günlük birlikteliğimizde edindiğim anıları, yeniden gözden geçirdim” (GPAY, 2015:198).

“Bavullar için, akıl almaz bir düzen kurulmuş” (GPAY, 2015: 202).

“Sürücü rehberimiz, ötekilerin tersine, canından bezmiş. Ağzını bıçak açmayantürlerden” (GPAY, 2015: 203).

“Çevre kalabalık. Yaşlılar bir yana, gençlere gıpta ettim” (GPAY, 2015: 207).

“Bizde de deprem korkusu kol geziyor” (GPAY, 2015: 211).

“Bu kararı verdiğimizde onca uzun yolculuğa nasıl dayanacağım diye, kara kara düşünmeye başladım” (GPAY, 2015: 214).

“Geceyi, attan inip eşeğe binmişçesine sıradan bir otelde geçirdik” (GPAY,2015: 214).

“İnsan, kırk yıllık dostuyla selamlaştığını sanıyor”(KY, 2017: 7).

“Onların kültürünü yakından inceleyerek, bugüne değin çözülememiş gizemlerin çözümünü sezinlemeye yoğunlaştım. Kısacası, yeni yeni ufuklara kanat açalım” (MY, 2017: 9).

“Ben de kıyıda köşeden şöyle bir göz atıyorum” (MY, 2015: 19).

“... Osmanlılar, Fransızlar, İngilizler, hemen hemen tarihe damgasını vurmuş önemli uluslar, Mısır’a göz koyuyor” (MY, 2015: 23).

“Al takke, ver külah. Ateşli bir pazarlık başlıyor” (MY, 2015: 52).

“Ahşap üstüne altın kaplı tahtın üzerindeki bezekler, göz kamaştırıyor” (MY,2015: 56).

“Siz hiç, ucuz etin suyu kara olur, atasözünü duyduunuz

mu? Ben küçüklüğümde öğrenmiştim. Şimdi gerçeğini yaşıyorum. Hindistan gezisi, gerçekten, her zamanki fiyattan ucuzdu. Üstelik dünyayı gezdiğimiz, güvenilir bir turizm acentesi düzenliyordu bu geziyi...” (HYNG,2018: 13)

5.4. Gezi Kitaplarında Akıcı, Ahenkli, Ritimli Söylem

Akıcı, ritmik ve ahenkli söylem edebiliğin en önemli özellikleri arasındadır. Özellikle çocuklar için kaleme alınan metinlerde akıcılık ve ahenkli anlatım çok daha önemlidir. Çocuk kitaplarında akıcılık kısa, öz, ritimli ve ahenkli sözcüklerle sağlanır. Akıcı, ritimli ve ahenkli söylem her zaman için çocuğun ilgisini çeker ve çocuğa metni okuma kolaylığı sağlar. Araştırma kapsamında incelenen çocuk kitaplarında da cümlelerin kısa, ahenkli ve anlam bütünlüğü içinde olduğu görülmektedir. Yazarın bu konuda dikkat çeken bir özelliği de üslubundaki “samimilik”tir. O da tıpkı Türk edebiyatının en önemli yazarları arasında olan Ahmet Mithat Efendi gibi yer yer okuyucuya seslenerek onları olayların içine çeker veya anlattığı olaylar hakkında açıklayıcı bilgiler verir. Yazar anlatımlarında Ahmet Mithat Efendi’yle olan benzerliğini fark etmiş olmalı ki *Meksika’ya Yolculuk* kitabında bunu “Her neyse, Ahmet Mithat Efendi gibi, dur okuyucum, diyerek açıklamalara girişmemeliyim. Ola ki sizleri sıkarım” (MEY, 2017: 127) cümleleriyle dile getirir.

Dayıoğlu, anlatımlarında sık sık eksilteli cümleler kullanarak okur için doldurması gereken boşluklar bırakır. Hindistan yolculuğunda gördüğü zürafaları anlatırken “Zürafalar öylesine sevimli ki!” der. Çocuk okurlar bu tür eksilteli cümlelerde yazarın duygu yoğunluğuna ortak olurlar. Yazar, cümlelerin devamında da “Daha önce, hayvanat bahçelerinde gördüğüm bu hayvanları dikkatle gözleyince, bir şey dikkatimi çekti” ifadelerini kullanır. Yazar anlatımlarında bu şekilde samimi ve içten davranır. Zürafaların koşma şeklini gözlemleyen yazar ona ilginç gelen bazı özelliklerini kısa, öz ve ahenkli cümlelerle anlatır: “Zürafalar, koşarken, sağ ön ve arka ayaklarını birlikte ileriye uzatıyorlar. Sonra sol ön ve arka geliyor... Oysa atlar ve öteki dört ayaklılar, ayaklarını çaprazlama kullanıyor” (HYNG, 2018: 13). Kısa cümlelerden oluşan metinde “ayak” sözcüğü 4, ön ve arka sözcükleri ikişer defa geçmektedir. Tekrarlı sözcükler cümleye ahenk katmıştır. Yazarın aynı samimi ve akıcı üslubunu *Meksika’ya Yolculuk* eserinde de görürüz. Yazar anlatımına “Haydi gelin, hep birlikte, Meksika’ya gidelim!” cümlesiyle başlar. Çocuk okur, metnin başlangıcında yazarın samimiyetini ve sıcaklığını hemen hissetmiş olur. Yazar, Maya ve Aztek uygarlıklarının beşiği olan Meksika’ya çocuk okurların ilgisini çekmek

için öğrenme sürecine kendisini de dâhil eder. Yazısının devamında “tarihle bütünleşelim”, “Maya ve Aztek kültürüyle zenginleşelim” “Maya ve Aztek insanlarıyla özdeşleşmeye çalışalım”, “bugüne değin çözülememiş gizemlerin çözümünü sezinlemeye yoğunlaşalım” gibi ifadeler kullanır (MEY, 2017: 9). Yazarın biz zamirini kullanarak kurduğu yüklemeler çocuk okurları, öğrenme sürecine dâhil etmek için etkili bir yöntemdir. Çünkü çocuk bu üslupla hem kendisine ders veren otoriter bir üsluptan kurtulmuş olur hem de yazarın kendisine karşı gösterdiği özel ilgiyi daha iyi anlamış olur. Yazarın Meksika gezisini anlatırken kullandığı dil ve üslup diğer gezilerinde olduğu gibi kısa, sade ve anlaşılır bir üsluptur.

“Ay Piramidi’ni geçip, Güneş Piramidi’ne doğru yürüyoruz. Bu yola ölüm bulvarı deniliyor. Elli metre genişliğindeki bu yol, bizi Güneş Piramidi’ ne götürüyor. Bu piramit çok daha görkemli. Boyutları: 222 metreye 225 metre taban, 63 metre yükseklik. Söylendiğine göre, bu piramit için, bir milyon adet kübik taş kullanılmış. On bin işçi, on yıl çalışarak Güneş Piramidini oluşturmuş. Elbette bu piramit de takvime dayalı bir yapı. Güneş ışınlarının eğik ve dik geldiği mevsimler, gün dönümler, aylar, günler haftalar, akıl almaz bir mimari incelikle piramide yansıtılmış” (MEY, 2017: 60).

Yazarın *Meksika’ya Yolculuk* kitabından alınan metinde “m” sesi 25; “l” sesi 34, “r” sesi 34, “a” sesi 37, “e” sesi 39 defa geçer. Metnin konusu olan piramit sözcüğü ise metinde 8 defa geçmektedir. Ses ve kelime tekrarları metne iç ahenk ve müzikalite katmaktadır.

Yazarın kakofoni ve anlam daralmasına sebep olmadan kullandığı ses ve kelime tekrarları metinlere akıcılık ve müzikalite kazandırmıştır. Çalışmanın hacmi göz önüne alınarak bu konuda sınırlı sayıda örnek verilebilir.

5.5. Gezi Kitaplarında Metinler Arasılık

Gülten Dayıoğlu, gezi kitaplarında metinler arasılığı çocukların anlayacağı bir üslupla açıkça ortaya koyar. Yazar, bu metinler arası ilişkiyi çoğu zaman kendisi açıkça dile getirir. Yazarın *Meksiya’ya Yolculuk* eserinde kullandığı “Her neyse, Ahmet Mithat Efendi gibi, dur okuyucum, diyerek açıklamalara girişmemeliyim” (MY, 2017: 127) sözleri bir metinler arasılık örneğidir. *Kangurular Ülkesi Avustralya’ya Yolculuk* eserinde de kendi eserinde yer alan insan tipleriyle Reşat Nuri

Güntekin'in *Anadolu Notları*'nda (KÜAY, 2017: 6) gördüğü insan tipleri arasında bir benzerlik olduğunu söyler. Yazar, yine *Meksiya'ya Yolculuk* kitabında daha önce *Kenya'ya Yolculuk* kitabında anlattığı bir evrim tablosundan söz eder. Yazar, çocuk okurlara *Kenya'ya Yolculuk* kitabındaki evrim tablosunu hatırlatarak çocuk okurlara her iki kitabı karşılaştırmalarını ve kitaplar arasında anlam ilişkisi kurmalarını sağlar.

“Yavaş yavaş ilerliyorum. Bu kez, insanın evrimini gösteren bir bölüm çıkıyor karşıma. Nairobi müzesinde gördüğüm tabloya benziyor. *Kenya'ya Yolculuk* kitabımda, insanın evrimi tablosunu, fotoğraf desteğinde, ayrıntılarıyla açıklamıştım. Ancak buradaki sınıflandırma çok ilginç. Burada, yeraltından elde edilmiş, gerçek kafatasları ve insan kemikleriyle tablo daha da zenginleştirilmiş...” (MY, 2017: 138).

Yazar, *Güney Pasifik Adalarına Yolculuk* kitabıyla *Avustralya'ya Yolculuk* kitabı arasında da metinler arasılık kurar: “...Rehber, ülkesini ballandıra ballandıra anlatmayı sürdürüyor. Avustralya'ya Yolculuk kitabımda yazdıklarımı, burada yinelemiyorum. Zaten Sidney gezisi şöyle üstünkörü, panoramik bir gezi oluyor...” (Dayioğlu, 2002: 23). Yazarın gezip gördüğü yerleri anlatırken tekrara düşmemek için sıklıkla metinler arası ilişki kurduğu dikkat çekmektedir. Yazarın *Kangurular Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk* ile *Kaf Dağı'nın Ardına Yolculuk* kitabında arasında da bu türde bir ilişkinin kurulduğu görülmektedir:

“Singapur'da daha önce görmüştüm. *Kaf Dağı'nın Ardına Yolculuk* adlı kitabımda, bu güzel ülkeye ayrıntısıyla tanıtmıştım. Burada Singapur'dan kısaca söz edeceğim Singapur tertemiz, yemyeşil, gökdelenler beldesi. Otelimiz, yetmiş iki katlı bir gökdelen. İlk geldiğimizde bu bina henüz yapılmaktaydı. Söylendiğine göre, Asya'nın en yüksek binasıymış” (KÜAY, 2017: 55-57).

Gülten Dayioğlu, *Meksika'ya Yolculuk* adlı kitabında Mayalar hakkında bilgi verirken Ölümsüz Ece romanının ana kahramanı Ece'nin bir Hitit Prensi olarak Maya ülkesinde dünyaya geldiğini romanı kaleme almadan önce olayların geçtiği Maya ülkesi hakkında araştırma yaptığını söyler (MEY, 2017: 10).

Güney Pasifik Adalarına Yolculuk kitabında daha önce *Avustralya'ya Yolculuk* kitabımda yazdıklarını yinelemek istemediğini söyler (GPAY, 2015: 23). Okuru kitabın bu bölümünde *Avustralya'ya*

Yolculuk kitabının ilgili bölümüne yönlendirerek metinler arası ilişki kurmasını sağlar.

Yazar, gezi yazılarında daha önce yazdığı romanlara da dikkat çekerek metinler arası ilişki kurmalarını sağlar. Uzun süren gemi yolculuklarında hatıralarını yazarken özellikle ismiyle özdeşleşen *Fadiş* romanına sık sık göndermeler yapar. Yazar, Güney Pasifik adalarına giderken bindiği gemide ortak kullanılan çamaşır makinelerini anlatırken daha önce *Fadiş* romanında anlattığı köy hatırasına gönderme yapar.

“Çamaşırhanede bir ara, köydeki çamaşırlıkları anımsadım. *Fadiş* romanımda ayrıntılarıyla anlatmıştım. Köyün ortak malı çamaşırlık fikri, ne güzel bir görüşmüş meğer! Öyle olmasa, bu lüks gemide ya da büyük kentlerde, insanlara bu tür hizmetler sunulur muydu? Günümüzde yıkama kurutma makineleriyle de olsa, ortak çamaşır yıkama mekânı olarak, bu çamaşırhane aynı işlevi görüyor” (GPAY, 2015: 80-81).

Yazarın metinler arası ilişki kurduğu bir başka eser Jules Verne’in *Dünyanın Ucundaki Fener* adlı romanıdır. Yazar, Jules Verne’in hayal gücünü kullanarak Antarktika yakınlarındaki bir deniz fenerinde yaşanan akıl almaz serüvenleri yazmasına şaşırmıştır. *Gizemli Buzullar Kıtası Antarktika ve Patagonya’ya Yolculuk* kitabında da olayların yaşandığı deniz fenerinden söz eder ” (GBKAPY, 2014: 12)

5.6. Gezi Kitaplarında Nesnellik

Nesnellik bilgilendirici metinlerin temel özelliğidir. Bu tür metinlerin duygusallıktan uzak somut verilere ve objektif kriterlere dayanması gerekmektedir. Gülten Dayıoğlu’nun araştırma kapsamında incelenen gezi kitaplarına bakıldığında yazarın mümkün olduğu ölçüde nesnel bir üslup kullanmaya çalıştığı dikkat çekmektedir.

5.6.1. Coğrafi ve Tarihî Bilgilerde Nesnellik

Araştırma kapsamında incelenen eserlerde birçok ülke ve şehrin coğrafi ve tarihî özellikleri hakkında bilgi verilmektedir. *Okyanuslar Ötesine Yolculuk*’ta Venezüela, Peru, Arjantin, Brezilya, Vıgüazu Şelaleleri, Paraguay; *Kaf Dağı’nın Ardına Yolculuk*’ta Singapur, Bangkok, Pattaya, Manila, Hong Kong, Japonya, Kore; *Efsaneler Ülkesi Çin’e Yolculuk*’ta Ürümçü, Xian, Pekim, Şanghay, Hong Kong ile bu şehirlere yakın çevreler; *Kangurular Ülkesi Avustralya’ya Yolculuk*’ta Hamilton Adaları Sidney, Melbourne, Kamberra; *Kenya’ya Yolculuk*’ta Kenya’daki Safari bölgeleri; *Güney Pasifik Adaları’na Yolculuk*’ta

Sidney, Okyanusya, Yeni Zelanda, Bay adaları Aucland, Tauranga, Ha'amonga Trilithon, Samoan adaları, Polinezya, Apia, Moorea, Tahiti; *Mısır'a Yolculuk*'ta Asuvan, Kahire, Krallar Vadisi, Lüksor, Karnak; Meksika'ya Yolculuk'ta Meksika, Taxco, Akapulco, Cankun, Yukatan, Aztek, Maya; *Tüm Zamanların Gözdesi Hindistan'a ve Nepal'e Yolculuk*'ta Delhi, Jaipur, Varanasi, Agra, Tacmahal, Nepal, Katmandu; *Gizemli Buzullar Kıtası Antarktika ve Patagonya'ya Yolculuk*'ta Arjantin, Montevideo, Uruguay, Antarttika, Patagonya, Şili; *Bambaşka Bir Ülke Amerika'ya Yolculuk*'ta Amerika Birleşik Devletleri, Orlando, Los Angeles, Las Vegas, San Francisco, Miami, New York hakkında nesnel ve öznel bir üslupla kaleme alınmış coğrafi ve tarihî bilgiler yer almaktadır.

Gezi kitaplarında sık sık yaşam deneyimlerinden söz eden *Fadiş* yazarı şöyle der: “Bazen, kendi sesimi duymaktan bıkiyorum. Hele kırkı kırk yaran sorular, yanıtlar, ayrıntılar... Sınırsız coşkuları, yoğun duyguları gem altın alıp yontarak, yumuşatarak yazıya dökme çabası, içimi tüketiyor” (MEY, 2017: 10). Bu ifadelerden yazarın gezi kitaplarında deneme, roman ve hikâye kitaplarından farklı olarak çok daha seçici davrandığı anlaşılmaktadır. Yazar, özellikle tarihî ve coğrafi bilgilendirmelerde yer ve şahıs adlarına vurgu yapmakta sayısal verilerden mümkün oldukça yararlanmaktadır. Güney Pasifik Adalarını gezerken Fransa'nın denizaşırı bölgesi olan Polinezya hakkında şöyle der:

“Büyüklüğü: 130 adadan oluşuyor, toplam 1550 mil kare.

Nüfusu: 188.184.

Dil: Fransızca ve Tahiti dili, ancak İngilizce de yaygın.

Hükümet Şekli: Fransa'nın sömürgesi

Başkent: Papeete

Para birimi: Fransız Pasifik Frangı” (GPAY, 2015: 145).

Yazar, Antarktika gezisi sırasında yakından tanıma fırsatı bulduğu buzul kıtayı yine coğrafi ve tarihî yönüyle anlatır: “Antarktika kıtası, hiçbir ülkenin malı değil. 1956'da dünya devletleri, aralarında yaptıkları Antarktik Antlaşması'yla bu durumu açıklığa kavuşturdular. Bu antlaşma 1961'de yürürlüğe girdi. Antlaşmaya ilk imzayı 1960'ta İngiltere attı. Antarktika'nın hiçbir ülkenin malı olmadığını belirten bu antlaşmayı, Türkiye'miz 1996'da imzalandı. Antarktik Antlaşması'nı en son imzalayan devlet ise Estonya (2001)” (GBKAPY, 2014: 78-79). Yazarın verdiği bu bilgiler nesnel olup reel kaynaklarla örtüşmektedir. (Başlar, 2003: 80). Gezi kitabında verilen bilgilere göre kıtanın yüzde %99'unun

buzullarla kaplı olduğu ortasında 4884 metre yüksekliğinde buzul katmanlarından oluşan bir dağ bulunduğu, Antarktika'daki buzulların tüm dünyadaki buz kitlesinin %99'unu oluşturduğu ve bu buzulların dünyadaki tatlı su kaynaklarının %70'ini oluşturduğu yazılıdır (GBKAPY, 2014: 5-6). Yazarın verdiği bilgilere karşılık TÜBİTAK Kutup Araştırmaları verilerine göre “Kıtanın yaklaşık %98'i buzla kaplıdır, geriye kalansa kara kısmıdır. Burada bulunan buz yeryüzündeki toplam buz miktarının yaklaşık %90'ını oluşturduğundan dünyanın buzdolabı olarak adlandırılır” (URL: 1). Gülten Dayıoğlu, gezi kitabından üç buçuk milyon yıldan bu yana dünyada varlıklarını sürdüren canlılar hakkında yapılan bir araştırmadan söz eder. Kitapta adı John Splettstoesser olarak belirtilen bu bilim insanı hakkında açıklayıcı bilgi yoktur. Kitapta yer alan bilgiye göre timsahlar 140, Ginko ağacı 125 milyon yıldır dünyada yaşamaktadır. Peter Brazaitis'in akademik araştırmalarına göre (2011: 483) timsahlar yaklaşık 200 milyon yıldır dünyada yaşamaktadır. Yazar, aynı gezi kitabında Uluslararası Meteoroloji Komitesini kaynak göstererek bulut türleri hakkında kısaca bilgi verir. Kitapta yer alan sirüs, kümülüs, nimbus, stratus hakkındaki bilgiler çocukların bilgi düzeyi göz önüne alınarak basit ve sade bir dille anlatılmaya çalışılmıştır. Örneğin stratus için “uzun alçak bulut kümeleri. Bunlar, değişken havalarda belirirlermiş. Her an her şey olabilirmiş” (GBKAPY, 2014: 129) ifadeleri kullanılmıştır. Kitapta verilen bilgiler TÜBİTAK'ın konu hakkında çocuklar için hazırladığı e-dergideki bilgilerle nispeten örtüşmektedir (URL: 2).

Kıta ülkeleri Gülten Dayıoğlu'nun gezi kitaplarında geniş yer tutar. Yazarın coğrafi ve tarihî konumuyla tanıttığı bir diğer kıta Avusturya kıtasıdır. Gezi kitabında geçen ifadeyle “Avusturya Avrupa'nın orta yerinde bir ülke. Avustralya ise dünyanın öteki ucunda ve öteki kıyısında, koskoca bir kıta(dır)” (KÜAY, 2017: 12).

Kitapta gezilen yerlerin coğrafi özellikleri yanında tarihî özellikleri hakkında da bilgi verilmiştir. Yazar, Mısır gezisi sırasında gördüğü “Krallar Vadisi” ni içindeki anıt mezarlarla tanıtır: “Burası, dağ yamacındaki kayalara oyulmuş bir dizi anıt mezardan oluşuyor. Vadide bulunan mezarların ilki I. Tutmosis'e ait. Ondan sonra, 61 kral daha buraya gömülmüş. Dağ içine oyulmuş, toplam 62 kral mezarı bulunuyor. Son, yani 62. Mezar, Tutankamon'a ait. Bu mezarların mimari yapıları birbirine benziyor” (MY, 2015: 38). Gülten Dayıoğlu'nun gezi kitabında sözünü ettiği Krallar Vadisi MÖ 16. yüzyıldan MS 11. yüzyıla kadar yaklaşık 500 yıllık bir sürede hüküm süren Mısır kralları ve ileri gelenleri için inşa edilen mezarların içinde bulunduğu vadidir (Bader, 2020).

Yazarın sözünü ettiği Vadi'nin tarihçesi ve mimari yapısı akademik kaynaklarda ve ansiklopedilerde ayrıntılarıyla anlatılmaktadır.

Dayıoğlu, gezdiği ülkelerde çocukların da görmelerini haklarında bilgi sahibi olmalarını istediği denizler, nehirler, dağlar veya tepeler hakkında bilgiler verir. Yazar, Mısır gezisinde dünyanın en uzun nehri olarak bilinen Nil Nehri hakkında “binlerce yıldır, Mısır’a hayat veren kutsal bir su olarak değerlendiriliyor. Yedi Afrika ülkesinden geçiyor” der (MY, 2015: 10). Fakat akademik araştırmalarda nehrin 11 Afrika ülkesinden geçtiği ve ülkelerin temel su kaynağı olduğu ifade edilmiştir (İlkbahar, 2023). Dayıoğlu, *Mısır’a Yolculuk* kitabında Mısır piramitlerinin MÖ 2464-2575 tarihleri arasında inşa edildiğini bu piramitler içinde de en büyük piramidin Keops olduğunu söylemiştir (MY, 2015: 53). Akademik çalışmalara bakıldığında ise piramitlerin bir kısmının MÖ 2686-2181 tarihlerinde bir kısmının ise Orta Krallık Dönemi olarak bilinen MÖ 2134-1690 tarihlerine ait olduğu anlaşılmaktadır. “Bilinen en eski piramit ise 3. Hanedan Döneminde İmhotep tarafından inşa edilen Basamaklı Piramit'tir (MÖ 2670'ler)” Gezi kitabında en büyük piramidin Keops olduğu belirtilmiştir. Yavuz Unat'ın tespitlerine göre ise “Keops Piramidi 138 metre, Kefren Piramidi 143 metre ve Gize'nin üçüncü piramidi (Mikerinos Piramidi) ise 65 metre yüksekliğindedir” (2017: 52). Unat'ın tespitlerinden anlaşıldığına göre Kefren Piramidi Keops Piramidinden daha büyüktür. Yazar, Mısır gezisi sırasında gördüğü tarihî camilerden de söz etmiştir: “Kahire iki bölümden oluşuyor. Birincisi, yeni Kahire. İkincisi, eski bölüm. Eski bölümdeki camiler, mezar alanları, surlar, tarih yönünden çok ilginç. Yeni bölümde de pek çok cami var. Bunların en güzellerinden biri, 1363 yılında yapılan Sultan Hassan Camii. Muhammet Ali Paşa Camii de görülmeye değer. Mısır'da halkın yüzde doksanı Müslüman” (MY, 2015: 50).

Araştırma kapsamında incelenen *Güney Pasifik Adalarına Yolculuk* kitabında Yeni Zelanda'nın yüz ölçümü, nüfusu, resmî dili, başkenti ve para birimi gibi konular hakkında bilgi verilir. Verilen bilgiye göre ülkenin yüzölçümü 103.736 mil karedir. Ülkede İngilizce ve Maorice kullanılmaktadır. Ülkenin başkenti Wellington'dur. Parlamenter demokrasi sistemiyle yönetilen ülkenin para birimi Yeni Zelanda dolarıdır. Yerli halk İngilizce ve Maori dillerini kullanmaktadır. Ülkedeki zaman dilimi Grinwich zaman çizgisinden on yedi saat ileri konumdadır (GPAY, 2015: 31-32). Gülten Dayıoğlu'nun gezi kitabında verdiği bu nesnel bilgiler Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığının resmî web sayfasında verilen bilgilerle örtüşmektedir (URL: 3).

Fadiş yazarı, Amerika’da gördüğü kuleleri çocuk okurlarına tanıtırken onlara farklı ülkelerde bulunan kuleleri de tanıtır. Yazar, konuyu anlatırken öncelikle çocukların dikkatlerini çekmek için sohbet üslubunda bir cümle kullanır. Çocuk okurlarına “*Kulağınızda bulunsun. Belki bir gün bir sohbet sırasında işinize yarayabilir*” dedikten sonra dünyanın dönem itibarıyla en yüksek binalarını sıralar: “*Ostan TV Kulesi 570 m Moskova, Sears Kulesi 443 m Şikago, İkiz Kuleler 410 m New York, Empire State 379 m New York, Eyfel Kulesi 321 m Paris*” (BBÜAY, 2009: 97-99). Kitapta yer alan bu bilgiler kitabın kaleme alındığı yıl itibarıyla genel anlamda tutarlıdır.

5.6.2. Tarihî Şahsiyetler

Gezi kitaplarında adı geçen şahıslar kurmaca eserlerden farklı olarak gerçek şahıslar olmalıdır. Gülten Dayıoğlu’nun gezi kitaplarına bakıldığında gezilip görülen yerlerle ilgili kişilerin gerçek kişiler oldukları ve adlarının anılma sebeplerinin açıklandığı görülmektedir. Yazar, Yeni Zelanda gezisi sırasında ülkenin üç önemli tarihî şahsiyeti hakkında bilgi vermektedir:

“Her ulus, kendi içinden yetişen ünlü kişileriyle övünür. Yeni Zelanda halkı da Everest’in doruğuna ulaşan dağcı olan, Sör Edmund Hillary ile övünmektedir. Dünyaca ünlü opera sanatçısı Dame Kiri de Kanava, Maori soyundan gelmektedir. Halk onunla da pek övünür. Atomu parçalayıp nükleer çağın başlamasına öncülük eden Ernest Rutherford’da Yeni Zelanda’nın övünç duyduğu bilginlerden biridir” (GPAY, 2015: 36).

“Avustralyalı yerlilere Aborijin deniliyor. Kaptan Cook, 1761’de bukitaya geliyor. Yerliler ona iyi davranıyorlar. Daha sonra buraya gelen gemiler, İngiltere’den 700 kişi getiriyor. Bu insanların dört yüzü de gemici. Yerliler, en elverişli, en güzel yaşam alanı olan kıyılardan kovuluyor. Akın akın gelen İngiliz ve İrlandalılar, buraları yurt ediniyorlar. Lenin iktidara geldiği zaman, Rusya’dan kaçanlar da buraya yerleşmişler” (GPAY, 2015: 21).

Yazarın burada verdiği bilgiler gerçek bilgiler olup *Britannica Online* (URL: 4) adıyla dünyanın ilk internet ansiklopedisi olarak çevrim içi yayımlanan akademik kaynakla örtüşmektedir. Yazar, *Mısır’a Yolculuk’ta*, Kavalalı Mehmet Ali Paşa, III. Tutmosis, Firavun II. Seti, Lord Carnarvon, II. Ramses, Agatha Christie, IV. Ramses, Firavun

Merenptah, Tutankamon, Nefertari, Napolyon, Heredot; *Kangurular Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk'ta*: Reşat Nuri Güntekin, *Güney Pasifik Adalarına Yolculuk'ta*: Aziz Nesin, Nasrettin Hoca, Kaptan Bligh, Kaptan Cook, Kraliçe IV. Pomare, Kraliçe Victoria, Kraliçe I. Salote, Kral I. George, III. George gibi bazı tarihî, edebî ve siyasi yönü olan gerçek kişilerden söz etmektedir. Eserlerde adı geçen kişiler hakkında resmî ve akademik kaynaklarda gerekli bilgiler yer almaktadır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Gezi türü Türkçe dersi öğretim programlarında (2019, 2024) bilgilendirici metin türü olarak değerlendirilmiştir. Türün kurgu tekniği ve içeriği incelendiğinde bilgilendirici metin olmasının yanında hikâye edici metin olma özelliğinin de olduğu görülmektedir. Nitekim araştırmanın örneklemini teşkil eden Gülten Dayıoğlu'nun gezi kitaplarında da yazarın açıklayıcı, betimleyici ve öyküleyici anlatım tekniklerini iç içe kullandığı tespit edilmiştir. Yazar, tarihî, coğrafi, kültürel veya fen bilimlerine ait bilgiler verirken örnekleme, karşılaştırma, tanık gösterme, sayısal verilerden yararlanma gibi bilgilendirici metinlerde sıklıkla kullanılan düşünceyi geliştirme yöntemlerini kullanmıştır. Yazarın okurlarını bilgilendirmek amacıyla kullandığı bu düşünceyi geliştirme yöntemlerinin yanında okurda estetik heyecan oluşturmak için hikâye edici metinlerin ortak özelliği olan betimlemeleri, söz sanatlarını, atasözü ve deyimleri de kullandığı tespit edilmiştir. Yazarın okurların ilgisini çekmek ve bilgi düzeylerini arttırmak için ara ara metinler arası ilişki kurması da gezi kitaplarını hikâye edici metin türüne yaklaştıran bir anlatım tekniklerinden biri olmuştur. Nitekim çocuk gezi kitaplarının genelinde de bu türde bir anlatım tekniğinin kullanıldığı bilinmektedir.

Araştırmada öncelikle Gülten Dayıoğlu'nun gezi kitaplarının edebî niteliği değerlendirilmiştir. Çıkan sonuca göre yazar, hikâye edici metinlerde kullanılan anlatım tekniklerinden ve düşünceyi geliştirme yöntemlerinden yararlanarak kitaplarının edebî niteliğini güçlendirmiştir. Kitapta geçen kısa öyküler, betimlemeler, söz sanatları ve ritmik sözlerin her biri kitabın edebî ve estetik değerini güçlendiren birer anlatım unsuru olmuştur.

Araştırmada ikinci olarak Gülten Dayıoğlu'nun gezi kitaplarının nesnel değeri incelenmiştir. Bu konuda çıkan sonuca göre yazarın gezip gördüğü yerler hakkında istatistiksel verilerden yararlandığı, tarihî olaylar hakkında kaynaklar gösterdiği ve olayların yaşandığı dönemlerle ilgili net

tarihî bilgiler verdiği görülmüştür. Yazarın anlatımlarında sayısal veriler kullanması, kaynaklar göstermesi ve tanımlayıcı ifadelerde bulunması kitaplarının nesnelliğini açıkça ortaya koymaktadır. Fakat yazarın gezip gördüğü yerlerle ilgili verdiği bütün nesnel bilgilerin gerçek, akademik ve resmî kaynaklarla örtüştüğü söylenemez. Dolayısıyla gezi kitaplarındaki nesnel bilgilerin akademik ve resmî kaynaklarla karşılaştırılması gerekmektedir. Kitapların nesnellik açısından eksikliği olmakla birlikte genel anlamda çocuk okurların tarihî, coğrafi, kültürel ve edebî bilgilerini geliştirecek nitelikte olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Araştırma kapsamında yapılan incelemelerde gezi türü alanında sınırlı sayıda çalışmanın olduğu tespit edilmiştir. Bu tespit konu hakkında yapılan diğer çalışmalarda da dile getirilmiştir (Kaya ve Ekici 2015, Akkya, 2019; Bodur, 2024). Yapılan çalışmalarda Gülten Dayıoğlu'nun gezi kitaplarının genel anlamda çocuk gerçekliğine ve çocuk edebiyatı ilkelerine uygun oldukları dile getirilmiştir. Bu çalışmadaki tespitlerimize göre ise çocuk gezi kitaplarının nesnel bilgiler açısından tekrar incelenerek yayımlanması gerekmektedir. Çünkü daha öncede ifade edildiği gibi araştırma kapsamındaki gezi kitaplarında yer yer bilgi eksikliklerinin ve yanlışlıklarının olduğu tespit edilmiştir. Özellikle gezilip görülen yerlerin tarihî, coğrafi özellikleri, doğası, örf ve âdetleri (yemek kültürleri, kıyafet tarzları, düğün, cenaze ve anma törenleri), ekonomisi, nüfusu, yönetim şekli hakkında verilen bilgilerde eksikliklerin olduğu görülmektedir. Sonuç itibarıyla gezi kitaplarının edebiyat ve Türkçe dersleri dışında tarih, coğrafya ve sosyal bilimler derslerinin de kaynağı olabileceği unutulmamalıdır.

Yapılan değerlendirme sonucunda çocuk gezi kitapları ile ilişkili iki öneride bulunmaktadır.

1. Gezi kitapları bilgilendirici ve hikâye edici olma özelliği taşımasından dolayı bu tür kitaplar Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda karma metin türü adı altında değerlendirilebilir.

2. Gezi kitaplarında verilen nesnel bilgiler konuyla ilgili akademik kaynaklarla karşılaştırılıp hatalardan arındırıldıktan sonra tekrar basımı sağlanabilir.

Farklı yazarlara ait gezi kitapları edebîlik ve nesnellik açısından incelenerek değerlendirilebilir.

Kaynakça

- Akalın, Ş. H. (2011). Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dili Kurumu Yayınları.
- Akkaya, S. E. (2021), Cumhuriyet Dönemi'nde Çocuklar İçin Yazılmış Gezi Kitapları Üzerine Bir Değerlendirme. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ordu
- Aksan, D. (2006). Türkçenin Söz Varlığı. Ankara: Engin Yayınları
- Aktaş, Ş. ve Gündüz, O. (2003). Yazılı Ve Sözlü Anlatım (Kompozisyon Sanatı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Aktulum, K. (2011). Metinlerarasılık/Göstergelerarasılık. Ankara: Kanguru Yayınları.
- Alan, Y. (2021). Bilgilendirici Metin Türleri, Çağdaş Çocuk Edebiyatı İçinde 192-217, Editör Şener Demirel, Serdal Seven, İstanbul: Pegem Akademi.
- Arak, H. (2012). Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi: Komparistğin El Kitabı. Ankara: Hacettepe Yayınları.
- Aytaç, G. (1999). Genel Edebiyat Bilimi. İstanbul: Papirüs Yayınları.
- Bader, A. E. (2020). “Mısır’da Piramitlerden Mezar Evlere”. BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, C.7, S.2, 581-610.
- Bağcı, H. (2010). “İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Atasözleri ve Deyimleri Algılayma Düzeyi”. Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi, C.27, S.27, 91-110.
- Baki, Y. (2020). “Metin Türlerine Göre Okuma” Okuma Eğitimi İçinde 197-248. Editör: Mustafa Kaya ve Mehmet Nuri Kardaş, İstanbul: Pegem Akademi.
- Bingöl, U. (2020). “Edebîlik Üzerine”. Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi, S.7, 127-140.
- Brazaitis, P. (2011). A Brief History Of Crocodilian Science. Herpetological Review, C.42, S. 4, 483-496.
- Bodur, G. (2024). Gülten Dayıoğlu'nun Gezi Kitaplarının Çocuklar İçin Yazılan Gezi Yazılarında Bulunması Gereken Özellikler Açısından İncelenmesi Ve Gezi Yazılarıyla İlgili Öğretmen-Öğrenci Görüşleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Bulut, F. (2022). “Metinlerarasılık”, Eleştirel Okuma ve Metin İncelemeler İçinde 441-444, İstanbul: DBY
- Çelik, A. (2019). “Gezi Yönteminin Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Başarılarına Etkisinin Ve Gezi Yazısı Yazmalarına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi”. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, C.20, S.1, 395-413
- Çetişli, İ. (2008). Edebiyat Sanatı ve Bilimi. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Dayıoğlu, G. (2009). Bambaşka Bir Ülke Amerika’ya Yolculuk. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Dayıoğlu, G. (2014). Gizemli Buzullar Kıtası Antartika’ya ve Patagonya’ya Yolculuk. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Dayıoğlu, G. (2015). Güney Pasifik Adalarına Yolculuk. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Dayıoğlu, G. (2015). Mısır’a Yolculuk. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Dayıoğlu, G. (2017). Kangurular Ülkesi Avustralya’ya Yolculuk. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Dayıoğlu, G. (2017). Kenya’ya Yolculuk. Yapı Kredi Yayınları: İstanbul.
- Dayıoğlu, G. (2017). Efsaneler Ülkesi Çin’e Yolculuk. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Dayıoğlu, G. (2017). Kafdağı’nın Ardına Yolculuk. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Dayıoğlu, G. (2017). Meksika’ya Yolculuk. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Dayıoğlu, G. (2017). Okyanuslar Ötesine Yolculuk. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Dayıoğlu, G. (2018). Hindistan’a Yolculuk ve Nepal Gezisi. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Dilidüzgün, S. (1996). Çağdaş Çocuk Yazını. İstanbul: Yapı Kredi.
- Dönmez, C. ve Yazıcı, K. (2006). “Hikâye Edici Metinlerin Çözümlemesinde Hikâyenin Yüzü Stratejisinin Kullanımı”. Sosyal Bilimler Dergisi, Manas Journal Of Social Studies, S.20, 137-153.
- Efe, N. R. (1965). İstanbul Gezisi. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Fay, B. (2005). Çağdaş Sosyal Bilimler Felsefesi. (Çev.; İsmail Türkmen), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Horiba, Y. (2000). "Reader Control in Reading: Effects of Language Competence, Text Type, and Task". *Discourse Processes*, C.29, C.3, 223-267.
- İlkbahar, H. (2023). "Su Güvenliği Bağlamında Nil Havzası Girişimi'nin (NHG) İklim Değişikliğine Yönelik Uyum ve Azaltım Stratejileri". *Alternatif Politika*, C.15, S.3, 550-580.
- Kaplan, M. (1991). *Şiir Tahlilleri I*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karademir, S. ve Çetin, İ. (2023). "Öğrencilerin Metin Dil Bilim ve Metinsellik Ölçütlerine Yönelik Görüşleri Üzerine Bir Değerlendirme". *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.7, S.2, 105-115.
- Kavcar, C. ve Oğuzkan, F. (1999). *Örnek Edebî Metinlerle Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kaya, M. ve Aydın, E. (2024). "2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı İle 2024 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın Karşılaştırılması". *Harran Maarif Dergisi*, C.9, S.1, 108-146.
- Kaya, E. ve Ekiçi, M. (2015). "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Gezi Yazılarından Yararlanma: Gülten Dayioğlu'nun Gezi Yazıları Örneği". *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.19, S.1, 87-114.
- Kıymaz, M. S. (2015). "Çocuk Edebiyatında Gezi Yazısı Türü ve Çocuk Dergilerindeki Örnekleri". *Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yazarları Birliği. II. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*, (Haz: T. Şimşek-B. V. Yıldız), 623-635, Üsküdar Belediyesi Yayınları
- Kolcu, A. İ. (2008). *Edebîyat Kuramları Tanım-Tenkit-Tahlil*. Ankara: Salkımsöğüt Yayınları.
- Köktürk, M. (2006), *Kültürün Dünyası*, Ankara: Hece Yayınları.
- Maden, S. (2010). "Türk Edebiyatında Seyahatnameler ve Gezi Yazıları". *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, C.15, S.3, 147-158.
- MEB, (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB, (2024a). *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB, (2024b). *Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

- Memiş, M. ve Kalyoncu, M. R. (2024). “2024 Türkçe Öğretim Programı İle 2019 Türkçe Öğretim Programı’nın Karşılaştırmalı İncelenmesi”. *International Journal Of Language Academy*, C.12, S.2, 176-199.
- Moran, B. (2003). *Edebiyat Kuramları Ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Neydim, N. (2003). *Çocuk Edebiyatı*, İstanbul: Bu Yayınları.
- Oğuzkan, F. (2013). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Okay, M. O. (2003). “Eleştiri Üzerine Paradokslar”, *Hece Eleştiri Özel Sayısı*, S. 77/78/79, 783-789.
- Okumuş, O. (2019). *Latin Amerika-Alternatif Bir Gezi Rehberi*. İstanbul: Kolektif Kitap.
- Önal, Mehmet (2008). “Edebî Dil ve Üslûp”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 36, 23-47.
- Özlem, D. (2008), *Felsefe ve Doğa Bilimleri*. İstanbul: Doğu Batı Yayınları.
- Tekşan, K. vd. (2019). “Gülten Dayıoğlu’nun Gezi Kitapları Üzerine Bir Değerlendirme”. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, C.7, S. 2, 368-383.
- Türkyılmaz, M. B. vd. (2024). “Gülten Dayıoğlu’nun Gezi Kitaplarına Dair Bir İnceleme”. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.15, 370-396.
- Unat, Y. (2017). *Mısır Piramitleri Nasıl İnşa Edildi? Bilim ve Ütopya*, 273. 52-55.
- Üçer, F. (2022), *Çocuk Gezi Kitaplarında Edebilik ve Nesnellik*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi). Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Siirt.
- Üner, Aslı (2014), “Kavramsal Açından Nesnellik”. *Mavi Atlas GŞÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S. 2, 54-61.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yörükoğlu, A. (1997). *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*. İstanbul: Özgür Yayınları,
- Wellek, R. ve Warren, A. (1983). *Edebiyat Biliminin Temelleri*. (Çev.: A. Edip Uysal), Ankara: KTB Yayınları.

İnternet Kaynakları

URL1:https://kare.mam.tubitak.gov.tr/sites/images/kare_mam/antarktikayi_taniyalim.pdf, Erişim Tarihi: 10.10.2024

URL 2: <https://bilimcocuk.tubitak.gov.tr/pdf/ekim-2022-pdf>, Erişim Tarihi: 01.10.2024

URL 3: <https://www.mfa.gov.tr/yeni-zelanda-kunyesi.tr.mfa>

URL 4: <https://www.britannica.com/>